

BESZÁMOLÓ A XII. NEMZETKÖZI ORAL HISTORY KONFERENCIÁRÓL

Pietermaritzburg, 2002. június 24–27.

2002 nyarán először rendezték Afrikában – Isztambul és Rio de Janeiro után – az International Oral History Association kétvétenkénti konferenciáját. Nem véletlen, hogy idén a konferencia helye – amelyet mindig az egyesület tagjai szavaznak meg – Afrikában volt. Az oral history a társadalom-, illetve a történettudományon belül olyan ágat képvisel, amelyben nem Európa, illetve az USA dominál, szemben például a régészettel. A résztvevők közül sokan jöttek olyan országból, amely még nem olyan régen gyarmati terület volt, vagy – mint például a rendező ország esetében – gyarmati körülmények uralkodtak. Jöttek onnan is, ahol korábban valamilyen diktatúra állt fenn, így Spanyolországból, a dél-amerikai államokból – csak az argentinok nem tudtak a mostani válság miatt jelen lenni – és a volt keleti táborhoz tartozó országból, Németországból, Oroszországból stb.

Magyarországon az oral history kezdetei a történeti kutatások esetében többek között az 1956-tal kapcsolatos alternatív, a pártállami felfogástól eltérő megközelítésekhez vezethetők vissza. „Voice to the voiceless”, a némaságra ítélték megszólaltatásáról van itt szó, arról a hozzáállásról, hogy egy demokratikus államnak demokratikus történetírásra van szüksége, ahol nemcsak a „hatalmasok” jutnak szóhoz.

Az eddig megírt történelemben általában a fennálló rendszer világképe jelenhetett meg. A volt gyarmati területeken, például Afrikában, viszont az íráskultúra és a beszédkultúra szembenállása csak egy bizonyos fokig áll fenn. Hogy mennyire él az elbeszélő történelem hagyománya a zuluknál (a konferencia Zuluföld fővárosában zajlott le), arról a kulturális megnyitón szerezhetett minden résztvevő tudomást. A mai zulu kultúrában ismerős a storyteller (történetmondó) műfaj. Gcina Mhophe afrikai mitikus történetet mesélt el, s énekelte az állatok színének eredetéről, ezt követően előadta az apartheidtel kapcsolatos, saját gyerekkori élményeit, majd Mandela és társainak kiszabadulását és hazatérését a börtönzsigetről.

A négynapos programban több mint 100 előadó szerepelt, rendkívül sokszínű témaköröket felölelve és különböző módszereket képviselve, meglehetősen eltérő tudományos színvonalon. Sok fiatal kutató jutott szóhoz. Angolul és spanyolul hangzottak el az előadások, amelynek anyagát már a konferencia előtt kézhez vehették a résztvevők.

A programban szerepeltek metodikai kérdések, így például az oral history alkalmazása a tanításban, az iskolákban, az oral history-anyag levéltári problémái a digitális korszakban, az oral history az interneten stb. Számos előadás átfogó témaköröket érintett (pl. vallásosság, háborús események, éhínség, urbanizáció, politikai elnyomás, migráció, identitás, nemiség). Néhány konkrét cím jelzi, mikrohistorikus szinten – például esettanulmányok keretében – mennyire sajátos formában lehet ezekről a kérdésekről beszélni: „Az 1956-os szuezi válság idején Rio de Janeiróba menekült kairói zsidók identitása”, „A Törökországban élő latin-amerikai nők identitásélménye”, „Igazságkeresés Dél-Afrikában az Igazság és Kiengesztelődés Bizottság kihallgatásával kapcsolatban”. Alexander von Plato német professzor „Harc a történelemért és a német újragyűjtés értelmezése” címmel tartott előadást. Az egyesítés főszereplőivel folytatott beszélgetések között szerepelt többek között Gorbacsov s az idősebb George Bush is.

A dél-afrikai előadóknál két téma dominált, az apartheid és az AIDS. Utóbbi óriási méreteket ölt a Dél-afrikai Köztársaságban is. Egy szervezet a natali egyetemen egy, általuk „memory box”-nak nevezett

projektumba kezdett, amelynek keretében a beteg szülő életút-történetét szeretnék felvenni, hogy az árva gyerek tudjon családjá, illetve szülei mi- és kivoltáról. Az oral history ilyen esetben vállalhatja azt a szerepet, amelyre a konferencia címe is utalt: Memory, Healing and Development” (Emlékezés, gyógyítás, fejlődés).

Végezetül egy általános megjegyzés az előadások kapcsán: az oral history fogalmának előnye – a rendkívüli nyitottság, sokszínűség – egyúttal hátránya is lehet, mert a fogalom kerete lassan elmosódik, túlfeszül, s szinte minden befér. Ugyanakkor a kutatási módszerek mellett a demokratikus történelmi tudat erősítésének célja továbbra is az az érték, ami összeköti a kutatókat.

Az International Oral History Association tagjai új elnökséget választottak. Ennek 9 tagja van, az elnök az ausztrál Janis Wilton lett, miután brazil elődje, Marieta de Moares Ferreira egy hivatali periódus után befejezte munkáját. A legközelebbi konferenciára két év múlva, 2004 nyarán, Rómában kerül sor. Az interneten a www.fcmuni-hagen.de, vagy a www.vfg.br alatt található további információk.

Kanyó Tamás

E sorok szerzőjének konferencián való részvételét az MTA–Sasakawa YLFF Alapítvány támogatta.